

NOFILOLOGIK OLIY O'QUV YURLARIDA CHET TILINI O'QITISH JARAYONIDA
KEYS USULIDAN FOYDALANISH**Dilnoza Buriyevna Nashirova***Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti*

Annotasiya: *Ushbu maqola nofilologik oliy o'quv yurtlarida chet tilini o'qitish jarayonida keys usulidan foydalanishga bag'ishlangan. Maqolada keys metodi haqida nazariy materiallar taqdim etilgan va nofilologik oliy o'quv yurtlari talabalari uchun amaliy tavsiyalar berilgan. Muallif nofilologik oliy o'quv yurtlari chet tilini o'rganishda keys usulidan foydalanish umuman chet tilini bilish darajasini oshiradi, munozara o'tkazish qobiliyatini rivojlantiradi, o'qish jarayonida professional o'qish qobiliyatini oshiradi, degan xulosaga keladi. Keys metodi talabalarga o'z kasbiy bilimlari asosida o'zlashtirgan til materialini ijodiy qo'llash, real va potentsial vaziyatlarga moslashish imkonini beradi. Vaziyatlarni tahlil qilish talabalarning kasbiy rivojlanishiga kuchli ta'sir qiladi, ularning kamolotiga hissa qo'shadi, o'rganishga qiziqish va ijobiy motivatsiyani yaratadi.*

Kalit so'zlar: *keys usuli, interfaol o'qitish usullari, motivatsiya, kommunikativ ta'lim*

Kirish:

Oliy o'quv yurtlari o'qituvchilarining asosiy vazifalaridan biri bo'lajak mutaxassislarni sifatli tayyorlashdir. Zamonaviy o'zgaruvchan jamiyat dinamikasi bilan bog'liq holda, oliy o'quv yurtlarida ta'limning maqsadlari, mazmuni va texnologiyalarini yangilash zarur. Bugungi kunda ta'lim va o'qitish jarayonlari samarali bo'lishi uchun, ya'ni axborot jamiyati, innovatsion iqtisodiyot talablariga va yangi Uzbekiston jamiyatini qurish vazifalariga javob beradigan shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishni ta'minlash, ularning faoliyatini malakali boshqarishda faol talabalar guruhi zarur.

Zamonaviy pedagogikada o'qitishning interfaol texnologiyalaridan foydalanish bugungi kunda dolzarbdir. "Interfaol ta'lim" – talabalarning o'quv muhiti va u bilan o'zaro munosabatiga asoslangan ta'lim; o'rganish, birgalikda bilish jarayoni sifatida tushuniladi, bu yerda bilim talabalar va o'qituvchi o'rtasidagi dialog, polilog orqali birgalikdagi faoliyatda shakllanadi. Shunday qilib, "interfaol ta'lim - bu talabalarning birgalikdagi faoliyati shakllarida amalga oshiriladigan bilish usuli: o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari bir-biri bilan o'zaro munosabatda bo'lishadi, ma'lumot almashadilar, muammolarni birgalikda hal qilishadi, vaziyatlarni taqlid qilishadi" [2,56].

Interfaol metodining ikkita asosiy turi mavjud: "vertikal (o'qituvchi ↔ talabalar) va gorizonttal (talaba ↔ talaba; talaba ↔ talabalar guruhi). Vazifalarga qarab, ular o'qituvchi hal qilishi kerak bo'lgan zarur ko'nikma, qobiliyat va malakalarni shakllantirish uchun o'zaro ta'sirning ko'plab shakllari bilan ifodalanishi mumkin [7,405].

Interfaol ta'limning eng mashhur usullaridan biri bu "case study" - real vaziyatlarga asoslangan vaziyatlarni tahlil qilish usuli (ingliz tilida case is a case va case study - training case). Keysning maqsadi - amaliy muammoni aks ettiruvchi va ma'lum bilimlar to'plamini yangilaydigan "hayotiy vaziyatning batafsil tavsifi" [5].

Odatda keysdagi vaziyat, muammo tavsifida beriladi va keyin ularni tushunish talab qilinadi. Ular muammoni hal qilishning bir usuli sifatida ham taklif qilinishi mumkin. Talabalar muammoni hal qiladilar va boshqalardan ularning harakatlariga munosabat bildiradilar. O'qituvchi muammoli savollar yordamida suhbatga rahbarlik qiladi, ish vaqtini nazorat qiladi, ishni tahlil qilish jarayoniga guruhdagi barcha talabalarni jalb qiladi.

Keys usulini bir necha bosqichda bajarish tavsiya etiladi:

- birinchi bosqich - vaziyat va uning xususiyatlari bilan tanishish;
- ikkinchi bosqich - asosiy muammoni aniqlash;
- uchinchi bosqich - aqliy hujum uchun tushunchalar yoki mavzularni taklif qilish;
- to'rtinchi bosqich - muayyan qaror qabul qilish oqibatlarini tahlil qilish;
- beshinchi bosqich - muammoni hal qilish - bir yoki bir nechta variantni taklif qilish.

Keys usuli chet tili darslarida muvaffaqiyatli qo'llanilishi mumkin, chunki bu usul murakkab va nutq faoliyatining barcha turlarini o'z ichiga oladi: Lesen, Sprechen, Schreiben, Zuhören. Talabalar boshqa guruh a'zolari va o'qituvchi bilan o'zaro munosabat jarayonida chet tilida muloqot qilish uchun haqiqiy imkoniyatga ega. Keys metodi kommunikativ yo'naltirilgan til o'qitishda, talabalarga tahlil qilish uchun kommunikativ vaziyatlar taklif qilinganda qo'llaniladi. Shu bilan birga, tilning o'ziga xos qo'llanishi, frazeologizm va idiomalar holatlari tahlil qilinadi. Bu usul "xorijiy til nutqini tahlil qilish" va chet tilining aslida qanday ishlashi haqida g'oyalarni shakllantirish uchun juda samarali. Keys texnologiyasining muvaffaqiyati uchta asosiy komponentga bog'liq: keysning sifati, talabalarning tayyorgarligi va o'qituvchining o'zi keys bilan ishlash va muhokamani o'tkazishga tayyorligi.

Chet tilini o'qitishda ushbu usuldan foydalanish nofilologik oliy o'quv yurti talabalari uchun samaralidir. Bu "interfaol ta'lim bilan bog'liq bo'lgan keys usuli talabalarning muhokama qilinayotgan muammolarni hal qilishda ularning motivatsiyasini va faolligini oshiradi. Shuningdek, bu metod talabalarda o'z-o'zini boshqarish va o'z-o'zini tarbiyalash qobiliyatini shakllantiradi [4,3].

Keys usuli ma'lum bir rol o'ynash tizimini ifodalaydi. Keysdagi rollarning yuqori konsentratsiyasi keys usulini o'yinga asoslangan o'qitish usuliga aylantirishga olib keladi, o'yinni aqliy rivojlanishning nozik texnologiyasi va umumiy boshqaruv tizimi bilan birlashtiradi masalan, keys usuli va o'yin texnologiyasini birlashtirish variantlari:

Birinchi variant, o'yin ish tavsifiga kiritilgan bo'lsa, uni hal qilish vaziyatni oldindan ko'rishni o'z ichiga oladi.

Ikkinchi variant, vaziyat o'yinga kiritilganda, uni o'ynash jarayonida, vaziyat usulini yaratish zaruratining tug'ilishi. Bu ikki usulning uyg'unligi ta'lim jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va unga yangi ijodiy salohiyat beradi.

Shunday qilib, iqtisod yo'nalishi talabalari bilan " Geld " mavzusini o'rganish doirasida "Sponsor" o'yinini o'ynash mumkin. Talabalar "Sponsor" va ikkita "Experte"ni tanlaydilar. Qolgan talabalar qo'llab-quvvatlash guruhiga kiradi va homiy va ekspertlar uchun moliyaviy yordamga muhtoj odamlar haqida ma'lumot to'playdi.

O'qituvchi talabalarga keyslar to'plamini tarqatadi, abituriyentlar yordam so'rashadi. Bular quyidagi abituriyentlar:

- 1) "stipendiyaga muhtoj talaba";
- 2) "til o'rganishga mablag` izlayotgan immigrant";
- 3) "o'g'liga yaxshi ta'lim berishni orzu qilgan yolg'iz ona".

"Homiy" "mutaxassislarining" fikrlarini tinglaydi, savollar beradi va muhtojlardan qaysi biri moddiy resurslarni boshqarishga loyiqligini hal qiladi.

O'yin: "Intervyu" quyidagicha taqdim etilishi mumkin. "Ish beruvchi" ariza beruvchilarning rezyumelarini tanlaydi. Barcha rezyumelar uning stolida. Talabalar uch guruhga bo'linadi va har bir guruh o'z nomlarini topishlari kerak. Har bir guruh bir talabani tanlaydi, u aslida "ish beruvchi" bo'ladi. Talabalarga rezyumelar to'plami tarqatiladi. "Ish beruvchi" 5 daqiqa ichida qog'oz varag'ida nomzodlarni tanlash mezonlarini sanab o'tishi kerak. "Ish beruvchi" va guruh ushbu mezonlar asosida nomzodlarning rezyumelarini tanlashlari kerak. Keyinchalik, birgalikdagi muhokamada har bir guruh direktorning hisoboti uchun qaysi xulosalar va nima uchun tanlanishi kerakligi haqida umumiy qaror ishlab chiqishi kerak. Keyinchalik, talaba - "ish beruvchi" - o'z guruhining qarorini himoya qiladi va ushbu ma'lumotni chet tili va axborot vositalarida taqdim etadi.

Xulosa:

Demak, keys-stadi usulining asosiy maqsadi muayyan vaziyatdagi keysni tahlil qilish va amaliy yechim ishlab chiqishdir. Oxir-oqibat, barcha taklif qilingan variantlar baholanadi va eng yaxshisi tanlanadi. Ushbu usulni qo'llashda yuzaga keladigan yagona qiyinchilik - har bir ishtirokchining muhokama jarayoniga qo'shgan hissasini baholash va yechim izlash. O'qituvchining roli juda muhim - u barcha ishtirokchilarning faolligini ta'minlashi, barcha tarafdor va qarshi dalillarni tinglashi, jarayonni umuman nazorat qilishi kerak.

Shunday qilib, nofilologik oliy o'quv yutlarida chet tilini o'rganishda keys usulidan foydalanish umuman chet tilini bilish darajasini oshiradi, talabalarda chet tilida erkin muhokama qilish qobiliyatini rivojlantiradi, bu esa nutqni rivojlantirishga yordam beradi, tayyor matn, chet tilida professional o'qish va axborotni qayta ishlash ko'nikmalarini oshiradi va talabalar individual va guruh mustaqil ishlarini to'liq hal qilish imkonini beradi. O'quv jarayonida keys metodidan foydalanish tufayli talabalar o'z kasbiy bilimlari asosida o'rgangan til materialini ijodiy qo'llash uchun ajoyib

imkoniyatga ega bo'lib, real va potentsial vaziyatlarga moslashish imkonini beradi. Vaziyatlarni tahlil qilish talabalarning kasbiy mahoratiga kuchli ta'sir ko'rsatishi, ularning kamolotiga hissa qo'shishi, o'rganishga qiziqish va ijobiy motivatsiyani oshirishi bu metdning samarali ekanligidan darakdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Долгоруков А. М. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения // Лекции. 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vshu.ru> (дата обращения: 27.11.2023).
2. Конышева М.В. Виды интерактивной работы в аудитории. Образование в высшей школе: проблемы и перспективы развития. Материалы Межвузовской научно-практической конференции. 2016. С. 52-56.
3. Конышева М.В. Игровые технологии как средство профессиональной подготовки будущего специалиста. Образование в высшей школе: проблемы и перспективы развития. Материалы Межвузовской научно-практической конференции. 2016. С. 56-61.
4. Павленко В.Г. Интерактивные технологии обучения иностранному языку. Уральский научный вестник. 2016. Т. 6. № -2. С. 3
5. Badalova Luiza Kholmamatovna INNOVATIVE METHODS OF TEACHING IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS // ORIENSS. 2021. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovative-methods-of-teaching-in-educational-institution>.
6. Badalova Luiza Kholmamatovna. (2022). NEW TRENDS OF TEACHING ENGLISH AS FOREIGN LANGUAGE. Open Access Repository, 8(03), 130–133. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/RK8HX>.
7. Dilnoza Buriyevna Nashirova, & Nilufar Gafurovna Buriyeva. (2021). THE USE OF GOOGLE CLASSROOM IN TEACHING ELT. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 2(11), 405–410. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/U2EM3>.
8. Buriyeva, N. D., & Buriyeva, N. G. (2021). Teaching listening comprehension in esp classes. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(3), 623-627. indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:ajmr&volume=10&issue=3&article=100.
9. Burieva, N. G. (2022). National and cultural specifics of the verbalization of the concept «personality» in English and Uzbek. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 04 (108), 687-689. <https://oaji.net/articles/2022/679-1654871061.pdf>
10. Burieva, N. G. (2019). EFFECTIVENESS OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES. *Modern Science*, (8-2), 215-217.

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=k9R_vugAAAJ&citation_for_view=k9R_vugAAAAJ:UeHWP8X0CEIC.

11. Burieva Nilufar Gofur kizi. (2023). EFFECTIVE USE OF METHODOLOGY IN PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE TEACHING. *International Journal of Education, Social Science & Humanities*. Finland Academic Research Science Publishers, 11(5), 1790–1799. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7992083>.

12. Dilnoza Buriyevna Nashirova, & Nilufar Gafurovna Buriyeva. (2021). THE USE OF GOOGLE CLASSROOM IN TEACHING ELT. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 2(11), 405–410. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/U2EM3>

13. Khalilova Olima Akhatovna. (2023). STYLISTICS AND STYLE: A HISTORICAL PERSPECTIVE AND RECENT TRENDS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(4), 607–610. Retrieved from <https://internationaljournals.co.in/.php/giirj/article/view/3858>.

14. Khalilova O.A. FUNDAMENTALS OF LEXICOLOGY // Экономика и социум. 2021. №3-1 (82). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/fundamentals-of-lexicology> (дата обращения: 12.10.2023).

15. Khalilova Olima Akhatovna. (2022). Teaching Pronunciation Skills. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 5, 279–282. Retrieved from <https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/view/888>.

16. Khalilova Olima Akhatovna, Obzorov Islom Ruzievich. Prospects of the energy system in Uzbekistan. *Int J Appl Res* 2020;6(5):306-307. <https://www.allresearchjournal.com/archives/?year=2020&vol=6&issue=5&part=E&ArticleId=6717>.

17. Khalilova Olima Akhatovna. (2023). CLT PLAY AN IMPORTANT ROLE TO LEARN LANGUAGE EFFECTIVELY. *World Bulletin of Management and Law*, 21, 133-136. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbml/article/view/2571>.

18. Khalilova Olima Akhatovna. (2022). TECHNOLOGY IN LANGUAGE TEACHING. *American Journal of Philological Sciences*, 2(11), 11–16. <https://doi.org/10.37547/ajps/Volume02Issue11-02>.

19. Khalilova, O. (2022). TECHNOLOGY AND ADULT LANGUAGE TEACHING. *InterConf*, (96). вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/18210>.

20. Khalilova Olima Akhatovna. (2023). STYLISTICS AND STYLE: A HISTORICAL PERSPECTIVE AND RECENT TRENDS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(4), 607–610. Retrieved from <https://www.giirj.com/index.php/giirj/article/view/5122>.

21. Kholmamatovna, B. L. (2023). Basic Principles of Teaching a Communicative Approach in a Foreign Language. *Miasto Przyszłości*, 32, 252–257. Retrieved from <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/1141>.
22. Kholmamatovna, B. L. (2022). Principles of TECHNOLOGY for Teaching Listening. *International Journal on Integrated Education*, 5(5), 269-274. <https://media.neliti.com/media/publications/409938-principles-of-technology-for-teaching-li-29ce0406.pdf>.
23. Kholmamatovna, B. L. . . (2021). The Importance of Foreign Language Proficiency for Oil and Gas Industry Specialists. *IJTIMOYIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMYIY JURNALI*, 1(5), 167–170. <http://sciencebox.uz/index.php/jis/article/view/317>.
24. Mirkhaydarovna, J. S., Irkinovna, D. N., Abdimuminovna, C. S., Shamsievna, I. P., & Kholmamatovna, B. L. (2023). Intensive Methods of Improving Linguistic Competence in the Russian Language of Students of Non-Linguistic Higher Education Institutions in Uzbekistan. *Journal of Survey in Fisheries Sciences*, 10(2S), 3518-3528.
25. <http://sifisheriessciences.com/journal/index.php/journal/article/view/1589>.
26. Nilufar G. Burieva. (2023). LINGVOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "PERSON" IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 117–120. Retrieved from <https://www.orientalpublication.com/index.php/isrcr/article/view/910>.
27. Nilufar G. Burieva. (2023). CONCEPT AND ITS LINGUISTIC STATUS. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 133–137. Retrieved from <https://orientalpublication.com/index.php/isrcr/article/view/908>.
28. Nilufar G. Burieva. (2023). THE CONCEPT AND ITS LINGUISTIC STATUS AND LINGUISTIC EXPRESSION. *American Journal Of Philological Sciences*, 3(01), 19–24. <https://doi.org/10.37547/ajps/Volume03Issue01-05>.
29. Niyazova Yulduz Tashmuradovna. (2023). GAMIFICATION IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN A NON-LINGUISTIC UNIVERSITY. *International Journal of Education, Social Science & Humanities*. FARS Publishers, 11(2), 912–917. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7689661>.
30. Niyazova Yu. T. Comprehend simple grammatical errors and effective ways of teaching grammar / Yu. T. Niyazova // *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"* . - 2017. - № 5. - С. 43-44. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_5_12.
31. Niyazova, Y. (2022). BASIC PRINCIPLES OF LISTENING TECHNOLOGY. *Scientific Collection «InterConf»*, (110), 93–98. Retrieved from <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/455>.
32. Shohsanam Yunusovna Tohirova The rise in the status of women in the society and presentation of the gender factor of English phraseology // *Science and*

Education. 2022. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-rise-in-the-status-of-women-in-the-society-and-presentation-of-the-gender-factor-of-english-phraseology>.